

Нагірняк Михайло Ярославович,
кандидат історичних наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
кафедра гуманітарних дисциплін та соціальної роботи

Великий Роман Георгійович,
кандидат богословських наук, протоієрей
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
доцент кафедри гуманітарних дисциплін та соціальної роботи

ХРИСТИЯНСЬКА ТРАДИЦІЯ І ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація: В статті розглянуто ставлення Християнської Церкви до війни, до військової служби, проаналізовано питання щодо поєднання обов'язків військовослужбовця і християнських традицій, звернено увагу на те, що формування військової культури повинно бути пов'язане з християнськими нормами життя, доведено, що немає підстав для заборони християнам служити в армії, бути професійними військовими, захищати інтереси держави та спокійне життя цивільного населення.

Ключові слова: Християнська Церква, Церква і війна, військова служба, військовий обов'язок, війна і мир, воїни-святі, миротворці.

CHRISTIAN TRADITION AND MILITARY SERVICE: COMPARATIVE ASPECT

Annotation: In this article it is reviewed the attitude of the Christian Church to the war, military service, analyzed the question of combining soldier's responsibilities and Christian traditions, paid attention to the fact that the formation of military culture should be linked with the norms of Christian life, proved that no grounds for banning Christians to serve in the army, be professional militaries, protect the interests of the state and the quiet life of civilians.

Keywords: Christian Church, the Church and the war, military service, military duty, war and peace, the holy warriors, peacemakers.

Характер військової служби і обумовлені ним норми армійського життя неминуче диктують певні обмеження прав і свобод військовослужбовців, в тому числі релігійних. Виходячи з даної проблеми, варте уваги таке питання як співвідношення християнських моральних цінностей з обов'язками, які покладаються на воїна, зобов'язаного силовими методами відстоювати державні та людські інтереси в умовах війни чи мирного стану.

Ідеалом християнського життя у спільноті та світі є мир – особлива душевна настанова, яка полягає в гармонійному й належному стосунку особи до Бога, до самої себе, до інших людей та до всього творіння. Мир є одним з ключових понять Христової Благовісті: “Мир вам!” [1, Лк. 4, 36]; “Мир залишаю вам, мій мир даю вам” [1, Ів. 14, 27]. Мир між людьми невіддільно пов'язаний з любов'ю до ближніх. Бо заповіді: “Не чини перелюбу”, “Не вбивай”, “Не кради”, “Не пожадай...”, і всякі інші заповіді містяться у цьому слові: “Люби

твого ближнього як себе самого” [1, Рим. 13, 9]. Християни покликані плекати цей мир і любов на всіх рівнях суспільного життя: міжособистісному, родинному, громадському, внутрішньополітичному і міжнародному: “Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться” [1, Мф. 5, 9].

Щоби бути миротворцем, потрібно бути наділеним сильним та сформованим характером, здатним панувати над собою.

Мир як настанова серця і спосіб людського співжиття є Божим задумом від початку. Миром втішалися наші прародичі в раю. Однак з гріхопадінням, яке стало плодом невдячності Богові за дар існування, люди втрачають мир як непорушну та очевидну дійсність [2]. Наслідком гріхопадіння стає егоїзм, егоцентризм та пов’язана з цим схильність трактувати іншу людину вже не як рівну за гідністю особу, а як засіб для самореалізації, що потягло за собою виникнення всіх інших пороків.

Прагнучи до встановлення миру в міжнародному та внутрішньополітичному вимірах, християни повинні пам’ятати, що мир не може бути самоціллю. Він є наслідком моральної доброти громадян і політиків, а також засобом – базовими умовами для розквіту культурного, релігійного та суспільного життя. Не можна прагнути “миру за всяку ціну”, входячи в хибні компроміси та нехтуючи основними християнськими та загальнолюдськими цінностями [2].

Питання миру тісно пов’язане з питанням війни. Війна – одне з найбільш спірних та найскладніших питань у богослов’ї. Християни теж по-різному відносяться до питання збройного захисту людини, держави. Можна стверджувати, що Церква не може толерантно відноситися до війни, бо війна поєднується з жорстокістю, озлобленням, кровопролиттям та різними жахами, а християнство – релігія миру, любові, милосердя, прощення і т.д. Війна, таким чином суперечить самій сутності християнства [5, с. 7].

Християнство, подібно як і інші світові релігії, по своїй суті є антивоєнним. Все вчення християнське направлене на те, щоб применшити, а в ідеалі, викоринити такі якості людини, як експансивність, ненависть, гнів. Найважчим гріхом вважається вбивство іншої людини.

Як же поєднується в християнинові заповідь любові з виконанням ратних обов’язків? Для того, щоб відповісти на це питання, необхідно розглянути ряд місць із Святого Письма. Наприклад, в Євангелії від Луки розповідається про те, як до Івана Хрестителя прийшли воїни, запитуючи, що їм робити. Найбільший з пророків не порадив їм відмовитись від служби, а сказав: “Нікого не кривдіть, не обмовляйте і задовольняйтеся платнею вашою”

[1, Лк. 3, 14]. Ісус Христос, зцілюючи слугу сотника римського війська, не вимагає від сотника залишити військову службу, а беручи до уваги тільки його віру, здійснює чудо [1, Мф. 8, 5-13]. Згадаймо також слова Ісуса Христа: “Тож віддайте кесареве кесареві, а Боже – Богові!” [1, Лк. 20, 25]. В ширшому розумінні вони звучать так: “Служи Богові, але й виконуй свої громадянські обов’язки” [9].

Дуже цікавими щодо цієї проблеми, є слова апостола Павла: “Усяка душа нехай підкоряється вищій владі, бо немає влади не від Бога; існуючі ж власті поставлені Богом. Тому той, хто противиться владі, противиться Божому повелінню. А ті, що противляться, самі викличуть на себе суд. Бо начальники страшні не для добрих діл, а для злих. Чи хочеш не боятися влади? Роби добро, і одержиш похвалу від неї. Бо начальник є Божий слуга, тобі на добро. А якщо робиш зло, бійся, бо він марно носить меч, він – Божий слуга, месник на покарання того, хто робить зло. І тому треба підкорятися не тільки зі страху покарання, але й заради совісті” [1, Рим. 13, 1-5].

Ось тут стає зрозумілим, чому християни хороші воїни. Вони служать владі, яка дана від Бога. Їх командир – слуга Божий. Йому треба коритися не тільки ради страху, але й ради сумління. Противишся владі чи командирові – противишся Божій постанові. Наведених кілька прикладів з Нового Заповіту, хоч непрямо, але дають підстави християнам служити в армії, бути професійними військовими.

І все ж, як бути із заповіддю – не вбий! Вона записана не тільки в Святому Письмі, а в серці кожної психічно нормальної людини. Служба ж у війську зобов’язує під час війни вбивати. Як у цій екстремальній ситуації поступити християнину? Сказано ж: “коли вдарить тебе хто у праву твою щоку, – підстав йому і другу” [1, Мф. 5, 39]. В цьому випадку дуже важливим є те, якого характеру війна, які її причини, яка її кінцева мета. Коли ж вона пов’язана із захистом свого народу або життєво-важливими інтересами його, то віруючий християнин чинить за принципом, що з двох бід він вибирає меншу. Гріх вбивати, але ще більший гріх – бути безучасним, коли вбивають твоїх співвітчизників, матерів, дітей, руйнують святині. У цей час, як ніколи, християнин повинен згадувати слова Спасителя: “Немає більше від цієї любові, як хто душу свою покладе за друзів своїх” [1, Ін. 15, 13].

Отже, ми з’ясували, що християнинові нема заборони для служіння в армії, а Церква, не виправдовуючи насильство чи вбивство, благословляє збройні формування захищати інтереси держави та спокійне життя цивільного населення. Кожного військовослужбовця чи представника силових структур Церква постійно закликає виконувати у всій повноті заповідь про любов до ближнього, якій найвищу оцінку дав Сам Господь. Зрозуміло, що справжні, щирі військовослужбовці постійно перебувають у стані готовності практично реалізувати дану заповідь.

Закликаючи всіх придатних до військової служби свято виконувати свій обов'язок перед державою, Церква наголошує і на тих позитивних моментах, які мають місце у житті військовослужбовців. Бо ж військова служба для християнина, дисципліна, суворі умови життя та численні випробування допомагають людині удосконалюватися не тільки фізично, а й духовно. Духовно-фізичне загартування допомагає юнаку стати не тільки справжнім чоловіком, але і справжнім християнином. Випробування, які переносить військовослужбовець, як ніщо інше, допомагають йому розкрити та реалізувати численні даровані Богом таланти. Труднощі, пов'язані із військовою службою, підсилюють віру людини в Бога та Його допомогу, ілюструють реальність людських можливостей.

Служба у війську для християнина – це можливість виконати у повній мірі заповідь про любов до ближнього через готовність пожертвувати своїм життям заради спокійного життя всього суспільства.

Церква також наголошує на тому, що воїн-християнин повинен істотно відрізнитися від тих воїнів, які далекі від християнського світосприйняття. Адже він на свій службовий обов'язок дивиться із позицій вічності, для нього справжніми цінностями являються виключно ті, які мають вічний і духовний характер. Тому воїн-християнин мужній і самовідданий, перший у бою, але останній серед тих, хто прагне відзнаки чи нагороди. Християнська свідомість обумовлює милостиве ставлення до переможених ворогів, вміння співчувати та допомагати їм. Ідучи на смерть заради блага своїх ближніх, воїн-християнин керується не тільки обов'язком перед державою чи своїм народом, а в першу чергу християнською заповіддю про любов. Ця ж християнська любов ніколи не дозволить воїну-християнину залишити пораненого побратима на полі бою, якщо це, навіть, і небезпечно для життя. У воїна-християнина за будь-яких обставин може бути тільки один страх – не виконати свого обов'язку перед Вітчизною та своїм народом. А вартість свого життя він завжди порівнює із вартістю численних життів своїх співвітчизників та інших воїнів [7].

Формування військової культури повинно бути пов'язане з християнськими нормами життя, оскільки для воїна-християнина неможливе роз'єднання його військових професійних обов'язків і християнських переконань. Але існує внутрішній конфлікт – між професійними обов'язками воїна та його християнськими переконаннями. Церква дає відповідь на це питання і тим самим сприяє подоланню проблеми.

Найбільший з пророків, Іван Хреститель, ясно говорить, що воїн не повинен виходити за межі своїх військових обов'язків і зловживати силою, яку йому надає держава. Церква знає багато воїнів, які за своє праведне життя були зараховані до святих. Святе Письмо закликає людство до миру, але в ньому немає прямого засудження війни. Сам Господь Ісус Христос і Його апостоли ніколи не засуджували воїнів. Навпаки, віру капернаумського

воїна-сотника Ісус Христос ставив за приклад для інших людей [1, Мф. 8, 5-10]. Нам відомо навернення до християнства Корнилія-сотника. З цього приводу апостол Петро говорив, що Господь не дивиться на особу, але “в усякому народі той, хто боїться Його і робить по правді, угодний Йому” [1, Діян. 10, 35]. Отже, слуги війни не засуджуються за їхню військову професію, а, навпаки, схвалюються за особисту праведність і прагнення до правди [6].

Православна Церква вшановує пам'ять святих воїнів, які уславилися особливою ревністю у вірі в Господа Ісуса Христа. Над усіма ангельськими чинами поставлений Господом святий Архистратиг Михаїл, який скинув з неба сатану разом з іншими пропашими духами. Церква шанує пам'ять святого великомученика Юрія (Георгія) Переможця, який за часів імператора Діоклетіана за свою мужність і відвагу одержав вищий військовий ранг у царському війську, але за християнську віру прийняв страшні терпіння і мученицьку смерть.

Першим з українців відомим мучеником за віру став дружинник з княжого війська варяг Федір, загиблий 983 р.

Численні свідчення про військову звитягу та подвиги воїнів княжої доби в Україні містять староукраїнські літописи та матеріальні пам'ятки. Воїнами-святими були Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Ілля Муромець, Олександр Невський, Петро Калнишевський...

Особливою пошаною користується святий благовірний князь Мстислав Хоробрий, правнук князя Володимира Мономаха, який був прозваний Хоробрим за мужність і шляхетність під час військових походів. Разом з тим, він відзначався побожністю і добротою, дбав про духовенство, церкви й монастирі, був патріотом української землі і разом з братами боронив Київ від нападів [3, с. 37-41].

Православ'я за всіх часів ставилося з найглибшою повагою до воїнів, що ціною власного життя оберігали життя і безпеку ближніх, усвідомлюючи, що саме їх стосуються слова Христа: “Немає більше тієї любові, як хто душу свою покладе за друзів своїх”.

Православний воїн, що брав участь у бойових діях навіть справедливо, свідомо каявся перед Богом і в тих гріхах, які вважаються неминучими на війні.

Все наведене, а також багато інших прикладів з християнської агіографії дозволяє стверджувати, що на підставі істинного розуміння віри Христової можливе поєднання обов'язків воїна та християнина. В Україні воїн ніколи не був жорстоким агресором, навпаки, всіляко підтримувалась традиція готувати дисциплінованих, духовно вихованих оборонців своєї держави, спокою та добробуту рідного народу [6].

У зв'язку з цим, Церква має особливо піклуватися про воїнство, виховуючи його в душі вірності високим моральним ідеалам. Адже, військова служба явно не для тих, в кого

слабкі нерви і м'який характер. Це місце для справжніх чоловіків: твердої поведінки та рішучих дій. Словом – територія реального життя не менш реальних людей. Серед них, звичайно, услід за сформованим суспільним стереотипом, очікуємо зустріти людей із низьким ступенем моральності. Проте життя розповідає багато історій, які свідчать про зовсім інше, розповідає про факти, коли по-своєму святими були реальні воїни, офіцери, військові консули. Ці люди змогли поєднати, на перший погляд, здавалося б, непеєднуване і протилежне: правдиве християнське життя і обов'язок воювати, захищати свою країну, свій народ, поєднали молитву і суворий устав, любов і мужність. І робили це цілком свідомо, не шкодуючи ні про що.

Список використаних джерел та літератури

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту. – Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату. – Київ, 2007. – 1416 с.;
2. Гусак П. Війна, мир і самозахист з християнського погляду / П. Гусак // [Електронний ресурс] / Режим доступу : // <http://www.bohoslov.org.ua>.
3. Дублянський А., прот. Українські святі / А. Дублянський. – Мюнхен, 1962.
4. Дюбост М. Пастир миру: Християнські погляди на війну та армію / М. Дюбост // Переклад з французької мови Н. Кузнецова. – Львів, 2000. – 104 с.
5. Коханчук Р.М. Душпастирська опіка військових / Р. Коханчук // Видання 2-ге розширене і доповнене. – К., 2004. – 220 с.
6. Садов'як Д., прот. Вплив Християнства на військо: історичний аспект і сучасність / Д. Садов'як // [Електронний ресурс] / Режим доступу : // <http://kievpatrarmy.org.ua/statti/009>.
7. Садов'як Д., прот. Погляд на військову службу через призму християнського світобачення / Д. Садов'як // [Електронний ресурс] / Режим доступу : // <http://kievpatrarmy.org.ua/statti/001>.
8. Семенов С. С. Релігія і армія: соціально-філософські проблеми взаємовідносин / С. С. Семенов // Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. – Харків : Харківський військовий університет, 2002. – Вип. XIV. – С. 103-110;
9. Швець І., прот. Християнство і служба в армії / І. Швець // [Електронний ресурс] / Режим доступу : // <http://www.cerkva.info>.